

Ewa Raczek

**Sprawy o zaprzeczenie ojcostwa w praktyce
Katedry Medycyny Sądowej Śląskiej Akademii
Medycznej w latach: 1985, 1990, 1995 i 1996-2000**

**Paternity contradiction cases in the practice of Department of
Forensic Medicine of Silesian Academy of Medicine in years:
1985, 1990, 1995 and 1996-2000**

Z Katedry Medycyny Sądowej Śląskiej AM w Katowicach
Kierownik: prof. dr hab. H Sybirska

W pracy analizowano sprawy o zaprzeczenie ojcostwa opiniowane w Katedrze Medycyny Sądowej Śląskiej Akademii Medycznej (KMS ŚIAM) w latach: 1985, 1990, 1995 i 1996-2000 pod względem udziału w puli wszystkich spraw spornego ojcostwa, zastosowanej metody badawczej (ekspertyza I° i III°) oraz uzyskanego wyniku końcowego wykluczenia bądź nie ojcostwa. Praca ukazuje wzrost liczby spraw o zaprzeczenie wśród ogólnej liczby spraw spornego ojcostwa opiniowanych w KMS ŚIAM. W ekspertyzie III° wskazuje ponadto na zdecydowaną przewagę (73.3%) spraw zaprzeczających ojcostwu z wynikiem negatywnym, czyli z opinią wskazującą, że biologicznym ojcem dziecka małżeńskiego jest mąż swojej żony-matki tegoż dziecka.

Analysis of paternity contradiction has been presented in this paper. The author analyses the amounts, methods of examination used in paternity testing and results of these opinions. The amount of contradiction trios rises to 20% of the total of paternity testing examined in our Department. In 73% of contradiction paternity cases the results are negative - a husband is the biological father of his wife's child.

Słowa kluczowe: zaprzeczenie ojcostwa, ekspertyza I° i III°.
Key words: contradiction paternity, I° and III° expertise.

WPROWADZENIE

Bezpowrotnie minęły czasy kiedy to mężczyzna - zgodnie z tradycją plemienną - podnosił dziecię z ziemi i uznawał je za swoje (1). Początki prawnego ustalenia ojcostwa w Polsce sięgają lat dwudziestych minionego wieku (2).

Zgodnie z obecnie obowiązującym kodeksem rodzinnym i opiekuńczym (3) sporność ojcostwa można wyjaśniać w procesach: ustalenia ojcostwa (art. 84 - Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy - k.r.o.), zaprzeczenia ojcostwa (art. 62 i 69 k.r.o.) i unieważnienia uznania dziecka (art. 80 k.r.o.). Wszystkie rodzaje spraw są opiniowane w KMS ŚIAM z zastosowaniem różnych metod badawczych: serologii klasycznej (ekspertyza I° - rutynowa, ekspertyza II° - HLA) i biologii molekularnej (badanie polimorfizmu DNA - ekspertyza III°).

Praca przedstawia analizę spraw o zaprzeczenie ojcostwa pod względem:

- liczbowego i procentowego udziału w sprawach spornego ojcostwa w ogóle
- zastosowanej metody badawczej: ekspertyza I° i IM°
- uzyskanego wyniku: negatywny bądź pozytywny również w zależności od zastosowanej metody badawczej

Jest także próbą artikulacji tendencji obserwowanych w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w analizowanych latach. Próbą będącą odpowiedzią na jeden z problemów diskutowanych podczas sympozjum „Błąd w genetyce sądowej” w Krzyżowej, a dotyczący zasadności prowadzenia prywatnych badań genetycznych, również w sprawach małżeńskich (4).

MATERIAŁ I METODY

Materiał niniejszej pracy stanowią sprawy spornego ojcostwa opiniowane w KMS ŚIAM w latach; 1985, 1990, 1995 i 1996-2000. Analizie poddano sprawy o zaprzeczenie ojcostwa badane metodami serologii klasycznej (ekspertyza rutynowa - I°) bądź biologii molekularnej (badanie polimorfizmu DNA - ekspertyza III°). Zastosowana metoda badawcza, szczególnie w latach 1996-2000, kiedy to Katedra dysponowała możliwością wykonania badań jedną bądź drugą techniką, była zgodna z postanowieniem sądu czy prokuratury. Lata 1985, 1990 i 1995 jako kończące poszczególne pięcioletki miały pokazać udział spraw o zaprzeczenie ojcostwa w sprawach spornego ojcostwa w ogóle oraz zobrazować możliwości opiniowania w erze badań wyłącznie metodami serologii klasycznej. Sprawy o unieważnienie uznania dziecka dołączono do spraw o zaprzeczenie ojcostwa dla potrzeb niniejszej pracy.

Analizowano udział (liczbowy i procentowy) spraw o zaprzeczenie ojcostwa w sprawach spornego ojcostwa w ogóle. Porównywano również bezwzględne (liczbowe) i względne (%) liczby wykluczeń (umownie nazwanych pozytywnym wynikiem w sprawie o zaprzeczenie) i niewykluczeń (negatywny wynik w sprawie o zaprzeczenie) ojcostwa w zależności od zastosowanej metody badawczej.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Tabela I. Ekspertyza I° wykonywana w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w latach: 1985, 1990, 1995.

Table I. I° expertise in paternity contradiction cases in the years: 1985, 1990, 1995.

Rok, Year	Zaprzeczenie ojcostwa, Paternity contradiction						Sporne ojcostwo - ogółem, Paternity testing -total; n
	Niewykluczenie, Non-exclusion		Wykluczenie, Exclusion		Z	%	
	n	%	n	%			
1985	17	56.6	13	43.4	30	8.8	342
1990	9	56.3	7	43.7	16	8.4	190
1995	1	14.3	6	85.7	7	11.5	61

Tabela I przedstawia analizę spraw zaprzeczenia ojcostwa z lat 1985, 1990 i 1995, w których przeprowadzono tylko badania rutynowe. Rzucającą się w oczy obserwacją - nie będącą głównym celem pracy - jest ogromny (sześciokrotny) spadek liczby ekspertyz wykonanych w badanym okresie. Kolejna obserwacja to podobna liczba spraw o zaprzeczenie ojcostwa. W 1985 roku tego rodzaju sprawy stanowiły niespełną dziesiątą część (8.8%) ogółu prowadzonych ekspertyz spornego ojcostwa. Natomiast w roku 1995 odsetek spraw o zaprzeczenie ojcostwa przekroczył 11%. Wykluczenie ojcostwa - pozytywny wynik zaprzeczenia ojcostwa w latach 1985 i 1990 stwierdzono w połowie prowadzonych ekspertyz. Drugą część stanowiło niewykluczenie ojcostwa - negatywny wynik zaprzeczenia ojcostwa. Jako, że rozpatrujemy opinie oparte o metody serologii klasycznej należy zauważyć, że niewykluczenie ojcostwa nie oznacza jednoznacznie wskazania ojcostwa. Obliczone prawdopodobieństwo ojcostwa w „niewykluczeniach” plasowało się w przedziale 52.6-99.9%, co w słownym przekładzie wskazuje na ojcostwo nierozstrzygnięte aż do praktycznie udowodnionego. Ewenementu roku 1995, w którym to pozytywny efekt zaprzeczenia ojcostwa uzyskało 6 spośród 7 wnioskujących prawnych lecz nie biologicznych ojców dziecka małżeńskiego nie udaje się w ogóle wytłumaczyć. Żadna z tych spraw nie dotyczyła 4 osób (matka, dziecko, powód - mąż matki, świadek), czyli nie była ułatwioną sprawą zaprzeczenia ojcostwa, w której to jeden z dwóch badanych mężczyzn zostaje wykluczony jako biologiczny ojciec spornego dziecka (z reguły mąż matki czyli powód). Sąd korzysta w tego rodzaju

sprawach z zarzutu plurium concumbencium (5) i pozwala na badanie 2 mężczyzn. W analizowanym okresie tego rodzaju sprawy stanowiły 11.3% wszystkich spraw zaprzeczenia ojcostwa. Właśnie wśród nich, w roku 1985, jedyny raz zdarzyła się niemożność wykluczenia jednego z dwóch domniemych ojców dziecka. Prawdopodobieństwo pierwszego z domniemych ojców (męża matki) wynosiło 67.6% co w interpretacji słownej oznacza ojcostwo nierozstrzygnięte, zaś drugiego (świadek) - 52.8%, co również oznacza nierozstrzygnięte ojcostwa. W tej sytuacji nie można było wydać jednoznacznej opinii.

W dobie ekspertyz opiniowanych w oparciu o badania polimorfizmu DNA taka sytuacja nie byłaby możliwa. Tu bowiem prowadzi się ekspertyzę do momentu uzyskania prawdopodobieństwa ojcostwa równego 99.999% (od 99.73% słowna interpretacja brzmi ojcostwo praktycznie pewne), co oznacza, że drugi mężczyzna, którego profil zbadanych cech jest zgodny z konfiguracją cech pary matka-dziecko z tego sporu znajdzie się raz na 100000 mężczyzn.

Tabela Ha. Ekspertyza I° wykonywana w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w latach 1996-2000.

Table Ha. I° expertise in paternity contradiction cases in years 1996-2000.

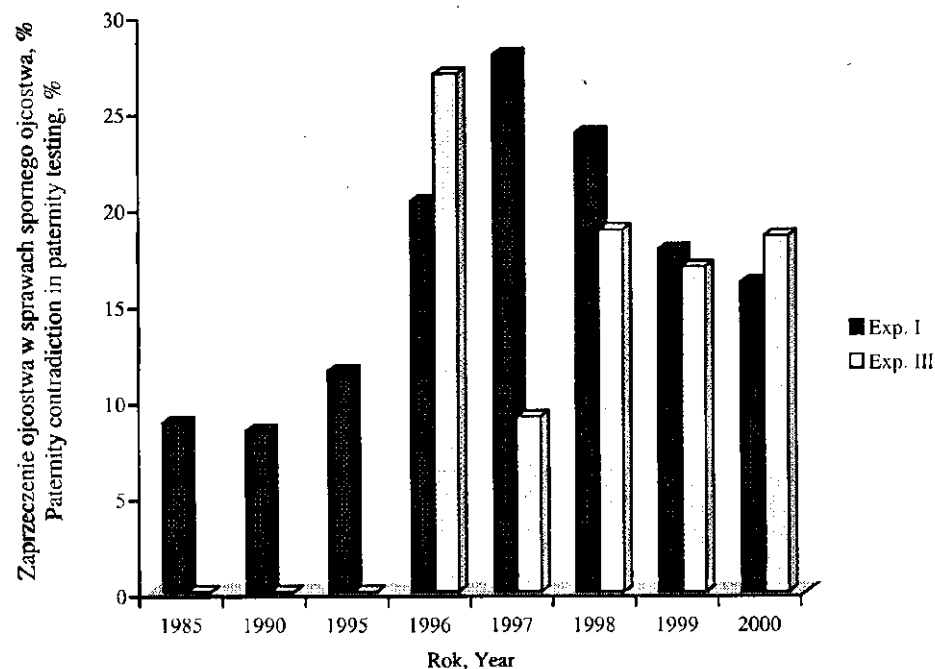
Rok, Year	Zaprzeczenie ojcostwa, Paternity contradiction						Sporne ojcostwo - ogółem, Paternity testing - total; n
	Niewykluczenie, Non-exclusion		Wykluczenie, Exclusion		I	%	
	n	%	n	%			
1996	3	25.0	9	75.0	12	20.3	59
1997	7	58.3	5	41.7	12	27.9	43
1998	4	40.0	6	60.0	10	23.8	42
1999	4	50.0	4	50.0	8	17.8	45
2000	4	44.4	5	55.6	9	16.1	56

Tabela IIb. Ekspertyza III° wykonywana w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w latach 1996-2000.

Table IIb. III° expertise in paternity contradiction cases in years 1996-2000.

Rok, Year	Zaprzeczenie ojcostwa, Paternity contradiction						Sporne ojcostwo - ogółem, Paternity testing - total; n
	Niewykluczenie, Non-exclusion		Wykluczenie, Exclusion		I	%	
	n	%	n	%			
1996	1	14.3	6	85.7	7	26.9	26
1997	2	50.0	2	50.0	4	9.1	44
1998	6	50.0	6	50.0	12	18.8	64
1999	10	71.4	4	28.6	14	16.9	83
2000	11	73.3	4	26.7	15	18.5	81

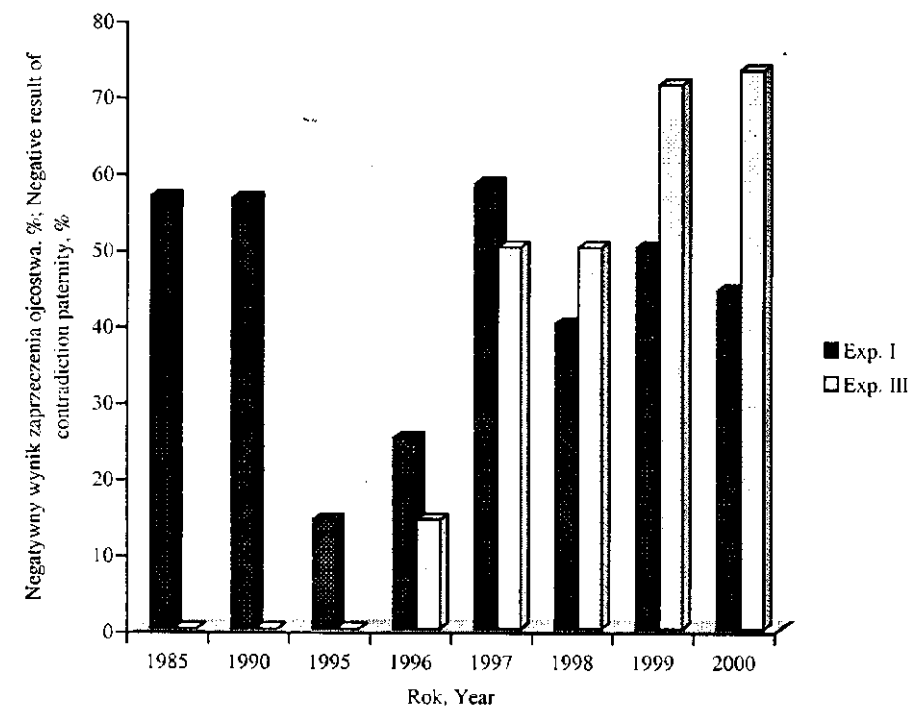
Jak zatem przedstawia się obraz spraw o zaprzeczenie ojcostwa w dobie równoległe (wyjaśnienie: równoległość badań oznacza stosowanie jednej bądź drugiej metody, nie zaś jednej i drugiej techniki w tej samej sprawie) prowadzonych badań metodami serologii klasycznej i biologii molekularnej. Tabela IIa i b analizuje sprawy zaprzeczenia ojcostwa w zależności od zastosowanej metody badawczej. W latach 1996-1998 zaprzeczenia ojcostwa oparte o badania rutynowe stały się znaczną częścią (odpowiednio 20.3, 27.9 i 23.8%) badań spornego ojcostwa wykonywanych tą metodą. W porównaniu z poprzednimi latami ich udział się podwoił a w 1997 roku nawet potroił. Równoległe z metodą rutynową prowadzono sprawy zaprzeczenia ojcostwa metodą DNA. W 1996 roku była to czwarta część spraw spornego ojcostwa prowadzonych tą metodą. W dalszych latach odsetek zaprzeczeń ojcostwa nie przekroczył 20%, czyli był podobny do tegoż w ekspertyzie rutynowej. 20% udziału spraw o zaprzeczenie ojcostwa wykonanych różnymi metodami nie sumują się jednak, stanowią w latach 1996-2000 odpowiednio 22.4, 18.4, 20.8, 17.2 i 17.5% spraw spornego ojcostwa opiniowanych w KMS ŚIAM w ogóle.

Ryc. 1. Udział spraw o zaprzeczenie ojcostwa w sprawach spornego ojcostwa opiniowanych w KMS ŚIAM w latach 1985, 1990, 1995, 1996-2000. (exp I - ekspertyza I°, exp. III - ekspertyza III°).

Fig. 1. Paternity contradiction cases as a part of paternity testing examined in the Department of Forensic Medicine of Silesian Academy of Medicine in years 1985, 1990, 1995, 1996-2000. (exp. I - I° expertise, exp. III - III° expertise).

Ryc. 1 graficznie porównuje udziały spraw zaprzeczenia ojcostwa w opiniowanych sprawach spornego ojcostwa w zależności od zastosowanej metody: rutynowej czy DNA. Od pozostałych odbiega rok 1997, w którym to rutynowo zaprzeczyć własnemu ojcostwu postanowiło 27.9% a metodą biologii molekularnej tylko 9.1%. Nie wiadomo co było tego przyczyną, gdyż metodą klasycznej serologii wykluczono ojcostwo tylko 40 % powodów, czyli nie można wyjść z założenia, że byli oni pewni, iż nie są ojcami badanego dziecka małżeńskiego, a zatem badanie rutynowe rozwiąże ich problem. W tymże roku pozytywny wynik zaprzeczenia ojcostwa w badaniach wykonywanych metodą DNA uzyskało 50% prawnych ojców dziecka (ryc. 2).

Ryc. 2. Negatywne wyniki zaprzeczenia ojcostwa w ekspertyzie 1° i III° (exp. I - ekspertyza 1°, exp. III - ekspertyza III°).

Fig. 2. Negative results of paternity contradiction cases in 1° and III° expertise. (exp. I - 1° expertise, exp. III - III° expertise).

Najbardziej zaskakującą obserwacją wynikającą z ryc. 2 jest zdecydowany spadek pozytywnych zaprzeczeń ojcostwa w sprawach opiniowanych na podstawie badań DNA w latach 1996-2000, w porównaniu z tym samym okresem ale badań prowadzonych metodami rutynowymi. Tą metodą niezmiennie wykluczenie prawnych ojców dziecka pozostaje na poziomie 50%. Nie można zatem powiedzieć, że stosując technikę serologii klasycznej popełnia się błąd metody wykluczając zbyt wielu nieojców. Przeciwnie można domniemywać, że jeszcze w grupie 50% niewykluczonych prawnych ojców dziecka znajdzie się kilku nieojców (ryc. 2).

Przeprowadzona analiza spraw dotyczących zaprzeczenia (sprawy małżeńskie), opiniowanych w KMS ŚIAM w latach: 1985, 1990, 1995 i 1996-2000 pozwala na następujące wnioski:

- wzrost liczby badań w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa z niespełna 10 do 20% ogółu spraw spornego ojcostwa
- podobny udział spraw zaprzeczających ojcostwo opiniowanych w ekspertyzie

- utrzymywanie się 50% udziału wyników pozytywnych zaprzeczenia ojcostwa (wykluczenie ojcostwa) badanych technikami serologii klasycznej
- zdecydowany wzrost negatywnych wyników zaprzeczania ojcostwa (aż w 73.3% spraw potwierdzenie biologicznego ojcostwa powodów względem dzieci małżeńskich) w ekspertyzie III°

Te obserwacje mogą wzbudzić niepokój socjologów i nie tylko. Wydaje się, że oprócz znanego od lat problemu „szukania” tatusia dla dziecka urodzonego przez powódkę stanu wolnego dołączy się problem konieczności!? sądownego potwierdzenia biologicznego ojcostwa prawowitego małżonka względem dziecka jegoż małżonki - matki dziecka.

PIŚMIENICTWO

1. Bruckner A.: Dzieje kultury polskiej. WL. Anczyc i Spółka, Kraków, 1931, str. 116. - 2. Szczerkowska Z.: Badania biologiczne w sądowym ustalaniu ojcostwa. Wyd. IES, Kraków, 1998, s. 20. - 3. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 1976, s. 289-294. - 4. Symposium „Błąd w genetyce sądowej” Krzyżowa 2000 - autoryzowany zapis dyskusji prowadzonej nad тезami przygotowanymi przez dr T. Dobosza zZMS AM Wrocław, [w:] Postępy medycyny sądowej i kryminologii, 2001, 6, 153-165. - 5. Stojanowska W., Miścicka-Śliwka. D.: Dowód z badań DNA a inne dowody w procesach o ustalenie ojcostwa. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 2000, s. 365-368.

Adres autora:

Katedra Medycyny Sądowej Śl. AM
Ul. Medyków 18
40-752 Katowice

Danuta Deboa, Krzysztof S. Borowiak, Kazimierz Ciechanowski,
Małgorzata Kurzejamska-Parafiniuk***

Zatrucie tioridazyną, czy skutek błędów terapeutycznych przyczyną zgonu trzyletniej dziewczynki?

Thioridazine intoxication or therapeutic error as the cause of death of a three-year-old girl

* Z Zakładu Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej
Kierownik: dr hab. M. Parafiniuk

** Klinika Chorób Wewnętrznych Pomorskiej Akademii Medycznej
Kierownik: prof. dr hab. K. Ciechanowski

Zatrucia lekami i ksenobiotykami u dzieci, szczególnie poniżej 7-go roku życia, stwarzają zwykle trudności diagnostyczne i terapeutyczne z uwagi na niewykształcone w pełni układy enzymatyczne procesów detoksykacyjnych, większą wrażliwość narządową, znacznie łatwiejsze zaburzenia homeostazy ustrojowej - w tym gospodarki wodno-elektrolitowej i mniejsze możliwości kompensacyjne w zaburzeniach kwasicych lub zasadowicych. W pracy przedstawiono dyskusyjny przypadek śmierci 3-letniej dziewczynki w 30 godzinie pobytu w szpitalu, do którego przyjęto ją z podejrzeniem o zażycie 2 lub 3 a 100 mg tabletek Tioridazyny. Na podstawie dokumentacji i wyników przeprowadzonej sądowej sekcji zwłok przyjęto, że przyczyną zgonu pacjentki była ostra niewydolność krążeniowo-oddechowa spowodowana rozległym, bardzo nasilonym obrzękiem mózgu i płuc w przebiegu „zatrucia wodnego”, tj. ostrego przewodnienia hypotonicznego dziecka.

Intoxication with drugs and xenobiotics in children, particularly under the age of 7 years, represents a serious diagnostic and therapeutic challenge considering the relatively immature enzymatic detoxication systems, greater susceptibility to organ lesions, easily destabilized homeostasis (including water-electrolyte balance) and limited compensatory mechanisms in acidosis or alkalosis. We present the case of a 3-year-old girl, who died 30 hours after admission to hospital, with suspicion of ingestion of two or three 100-mg tablets of thioridazine. The medical documentation and results of autopsy are in favor of acute cardiopulmonary failure caused by extensive cerebral and pulmonary edema as a complication of "water poisoning" i.e. acute hypotonic overhydration of the child.